

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра організації підприємництва та біржової діяльності

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Факультет економічний
“12” червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Біржова торгівля на товарних ринках»

Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність: D7 Торгівля

Освітня програма: Торгівля, підприємництво та логістика

Факультет: економічний

Розробник: доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
кандидат економічних наук, доцент Яворська В.О.

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна "Біржова торгівля на товарних ринках" є важливою складовою підготовки висококваліфікованих магістрів з торгівлі, здатних приймати ефективні рішення у розробці стратегій торгівлі на міжнародних та вітчизняних організованих товарних ринках. Програма вивчення навчальної дисципліни «Біржова торгівля на товарних ринках» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності D7 Торгівля. Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація і регулювання діяльності бірж на організованих ринках товарних активів за умов застосування системи науково-прикладних методів і комп'ютерних програм.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	Бізнес, адміністрування та право	
Спеціальність	D7 Торівля	
Освітня програма	Торівля, підприємництво та логістика	
Освітній ступінь	Магістр	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	15	2
Практичні, семінарські заняття	30	-
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	105	148
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Біржова торгівля на товарних ринках» є формування у студентів системи спеціальних знань з теоретичних основ та практичних навиків з організації і функціонування організованих товарних ринків, а також ефективного використання отриманих знань у своїй майбутній діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- здобуття здобувачами вищої освіти глибоких теоретичних знань з питань організації біржової торгівлі на товарних біржах;
- вивчення нормативно-правової бази регулювання біржової торгівлі;

- визначення методичних підходів щодо формування стратегій біржової торгівлі на основі використання біржових деривативних контрактів;
- вироблення і закріплення навичок здійснення операцій на товарних біржах, організації брокерської діяльності, системи операцій виробничо-торгової і фінансової направленості, які можна здійснювати на спотовому, форвардному і ф'ючерсному ринках;
- опанування етичних принципів роботи організованих товарних ринків.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі торгівлі, підприємництва та логістики, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких та торговельних структур.

СК 6. Здатність вирішувати задачі у нестійкому економічному середовищі щодо впливу інтеграційних процесів на реалізацію аграрної торговельної політики, розвиток організованого товарного ринку, підприємництва та торгівлю продовольчими товарами.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

ПРН 4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп.

ПРН 7. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва і торгівлі.

ПРН 12. Вміти визначати тенденції розвитку організованого товарного ринку, підприємництва, торгівлі продовольчими товарами у нестійкому економічному середовищі, пов'язаному з впливом інтеграційних процесів на реалізацію аграрної торговельної політики.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	ін д	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Модуль 1. Біржова торгівля: сучасний стан і тенденції розвитку													
Тема 1. Економічна сутність та еволюція розвитку біржової торгівлі на товарних ринках.	1-2	5	1	4				10					10
Тема 2. Сучасний стан міжнародної біржової торгівлі.	3-4	6	2	4			55	21	1				20
Тема 3. Тенденції розвитку вітчизняної біржової торгівлі.	5-6	6	2	4				10					10
Тема 4. Регулювання біржової торгівлі	7	4	2	2				20					20

на товарних ринках.												
Тема 5. Біржа – основна складова біржової торгівлі на товарних ринках.	8	3	1	2				14				14
Разом за модулем 1		79	8	16			55	75	1			74
Модуль 2. Організаційно-економічні основи біржової торгівлі на товарних ринках												
Тема 6. Сучасні технології біржової торгівлі на організованих товарних ринках.		3	1	2			50	10				10
Тема 7. Біржові товари, професійна діяльність.		3	1	2				20				20
Тема 8. Види деривативних контрактів.		4	2	2				11	1			10
Тема 9. Біржовий кліринг на організованих товарних ринках.		5	1	4				20				20
Тема 10. Хеджування та спекуляція.		21	2	4				14				14
Разом за модулем 2		71	7	14			50	75	1			74
Усього годин		150	15	30			105	150	2			148

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Економічна сутність та еволюція розвитку біржової торгівлі на товарних ринках.	1
2	Тема 2. Сучасний стан міжнародної біржової торгівлі.	2
3	Тема 3. Тенденції розвитку вітчизняної біржової торгівлі.	2
4	Тема 4. Регулювання біржової торгівлі на товарних ринках.	2
5	Тема 5. Біржа – основна складова біржової торгівлі на товарних ринках.	1
6	Тема 6. Сучасні технології біржової торгівлі на організованих товарних ринках.	1
7	Тема 7. Біржові товари, професійна діяльність.	1
8	Тема 8. Види деривативних контрактів.	2
9	Тема 9. Біржовий кліринг на організованих товарних ринках.	1
10	Тема 10. Хеджування та спекуляція.	2

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Економічна сутність та еволюція розвитку біржової торгівлі на товарних ринках.	4
2	Тема 2. Сучасний стан міжнародної біржової торгівлі.	4
3	Тема 3. Тенденції розвитку вітчизняної біржової торгівлі.	4

4	Тема 4. Регулювання біржової торгівлі на товарних ринках.	2
5	Тема 5. Біржа – основна складова біржової торгівлі на товарних ринках.	2
6	Тема 6. Сучасні технології біржової торгівлі на організованих товарних ринках.	2
7	Тема 7. Біржові товари, професійна діяльність.	2
8	Тема 8. Види деривативних контрактів.	2
9	Тема 9. Біржовий кліринг на організованих товарних ринках.	4
10	Тема 10. Хеджування та спекуляція.	4

5. Темі самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1-5. Біржова торгівля: сучасний стан і тенденції розвитку.	55
2	Тема 6-10. Організаційно-економічні основи біржової торгівлі на товарних ринках.	50

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- самооцінювання

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України».

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Біржова торгівля: сучасний стан і тенденції розвитку		
Практична робота 1	ПРН1, 12. Розуміти сутність та етапи еволюції біржової торгівлі. Використовувати на практиці аналітичні знання з оцінки біржової кон'юнктури.	10
Практична робота 2	ПРН1, 12. Розуміти сутність та етапи еволюції біржової торгівлі. Використовувати на практиці аналітичні знання з оцінки біржової кон'юнктури.	5
Практична робота 3	ПРН7, 12. Розуміти сучасні міжнародні біржові майданчики. Здійснювати торгівлю на міжнародних товарних біржах.	10

Практична робота 4	ПРН7, 12. Розуміти сучасні міжнародні біржові майданчики. Здійснювати торгівлю на міжнародних товарних біржах.	5
Практична робота 5	ПРН1, 4, 12. Розуміти основні засади функціонування вітчизняних організованих ринків. Аналізувати біржову кон'юнктуру вітчизняних організованих товарних ринків.	10
Практична робота 6	ПРН1, 4, 12. Розуміти основні засади функціонування вітчизняних організованих ринків. Аналізувати біржову кон'юнктуру вітчизняних організованих товарних ринків.	5
Практична робота 7	ПРН4, 12. Розуміти основні засади регулювання біржової торгівлі. Аналізувати біржову кон'юнктуру організованих товарних ринків у межах діючої системи регулювання.	10
Практична робота 8	ПРН7, 12. Розуміти основні засади функціонування товарної біржі. Аналізувати біржову кон'юнктуру організованих товарних ринків та застосовувати на практиці отримані знання.	5
Самостійна робота 1	ПРН12. Розуміти особливості функціонування організованих товарних ринків. Аналізувати біржову кон'юнктуру організованих товарних ринків та застосовувати на практиці отримані знання.	10
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Організаційно-економічні основи біржової торгівлі на товарних ринках		
Практична робота 9	ПРН7, 12. Розуміти технології біржової торгівлі на міжнародних та вітчизняних організованих товарних ринках. Розраховувати показники оцінювання результатів біржової торгівлі на організованих ринках.	10
Практична робота 10	ПРН1, 4, 12. Розуміти види біржових товарів. Здійснювати зв'язок з професійними учасниками організованих товарних ринків.	10
Практична робота 11	ПРН4, 7, 12. Розуміти види деривативних контрактів. Користуватись форвардами, ф'ючерсами, опціонами та свопами у професійній діяльності.	10
Практична робота 12	ПРН1, 12. Розуміти систему гарантування виконання біржових деривативних контрактів. Розраховувати початкову та варіаційну маржу за відкритими біржовими позиціями.	10
Практична робота 13	ПРН1, 12. Розуміти систему гарантування виконання біржових деривативних контрактів. Розраховувати початкову та варіаційну маржу за відкритими біржовими позиціями.	5
Практична робота 14	ПРН1, 12. Розуміти особливості хеджування цінкових ризиків та біржових спекулятивних стратегій торгівлі. Розробляти стратегії довгого та короткого хеджування.	10

Практична робота 15	ПРН1, 12. Розуміти особливості хеджування цінових ризиків та біржових спекулятивних стратегій торгівлі. Розробляти стратегії спекуляції на зростання та падіння біржових котирувань	5
Самостійна робота 2	ПРН7, 14. Розуміти особливості біржової торгівлі та інвестицій у біржові інструменти. Будувати інвестиційні портфелі за використанням деривативних контрактів.	10
Модульна контрольна робота 2		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проект/робота		-

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамен)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин.
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету).

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1851>;
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді); <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1851>;
- методичні вказівки до вивчення дисципліни «Біржова торгівля на товарних ринках» для студентів ОС «Магістр» за спеціальністю D7 Торгівля. Київ. НУБіП України. 2025. 58 с. ;
- навчальний посібник з дисципліни «Біржова торгівля на товарних ринках». Київ. НУБіП України. 2023. 642с: <https://dglib.nubip.edu.ua/items/14a7d0a6-8822-402f-af50-860e6433ee4c>.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» № 738-IX від 19.06.2020 із змінами № 1587-IX від 30.06.2021 № 2180-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» від 30.10.1996 р. № 475/96-ВР (зі змінами і доповненнями). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Закон України «Про товарні біржі» в редакції Закону № 3585-IX від 22.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>.
4. Податковий кодекс України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Ільчук М. М., Яворська В. О. Міжнародна біржова діяльність : навч. посіб. Київ : НУБІП України, 2024. 588 с.
6. Ільчук М.М., Яворська В.О., Радько В.І. Організаційні засади здійснення біржових операцій на біржовому ринку. *Інфраструктура ринку*. 2021. №52. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/52_2021/6.pdf.
7. Ільчук М.М., Яворська В.О. Вступ до фаху та соціальні комунікації. Навч. посіб. Київ. В-во НУБІП. 2022. 472с.
8. Кількість бірж. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/sze/sze_ric/bir/bir_u/kb_u.htm.
9. Масло А. І. Роль та економічне призначення ф'ючерсних контрактів на організованих товарних ринках. *Вісник ШНАУ*. № 2 (102). 2025. С. 13-17.
10. Яворська В.О., Солодкий М.О. Особливості підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. *Економіка та суспільство*. №29. 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-5>.
11. Яворська В.О. Аналіз торгівлі деривативними контрактами на міжнародних біржах. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastuct68-13>.
12. Яворська В.О. Аналіз ринків капіталу та організованих товарних ринків. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 69. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastuct69-5>.
13. Яворська В.О. Аналіз біржової торгівлі деривативами на міжнародних товарних і фондових біржах. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 75. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastuct69-5>.
14. Яворська В.О., Глуша А.С. Оцінка міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсами та опціонами. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 80. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastuct80-33>.
15. Яворська В.О. Біржова торгівля деривативними контарктами на міжнародних організованих товарних ринках. *Економічний простір*. 2025. №202. URL: <https://economic-prostir.com.ua/journals/202-ekonomichnyj-prostir/>.
16. Derivatives Market. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/economics-econometrics-and-finance/derivatives-market>.
17. Derivative Markets and Instruments. URL: <https://www.cfainstitute.org>.
18. Офіційний сайт Верхована Рада України. URL: www.rada.gov.ua.

19. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua
20. Офіційний сайт Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>
21. Офіційний сайт Комісія з товарної ф'ючерсної торгівлі США. URL: www.cftc.gov.
22. Офіційний сайт Чиказька товарна біржа. URL: www.cme.com.
23. Офіційний сайт Українська біржа. URL: <http://www.ux.ua>
24. Офіційний сайт Українська енергетична біржа. URL: <https://www.ueex.com.ua>
25. Офіційний сайт Українська універсальна біржа. URL: <https://sale.uub.com.ua>.